

Dolenjske Novice.

Izhajajo 1. in 15. vsacega meseca. Cena jim je za celo leto 1 gld., za pol leta 50 kr. — Naročnino in dopise sprejema J. Krajec v Novem mestu.

Kdor želi kako oznanilo v „Dolenjske Novice“ natisniti dati, plača za vsako vrsto z navadnimi črkami 8 kr. za enkrat, dvakrat 12 kr., trikrat 15 kr.

Našim naročnikom!

Leto se bliža h koncu. — Je pa vendar še mnogo naročnikov, ki nam niso plačali vse naročnine. Te vljudno prosimo, naj to storé kmalu, ako jim je mogoče. Delavec je plačila vreden; zato upamo, da tudi „Dolenjskim Novicam“ ne bode nihče zameril, ako prosijo, naj se jim dá malo plačilo za — velik trud.

Vredništvo.

Vojska na jugu.

Zadnjič smo pisali: Med Srbi in Bulgari je neka napetost. Skoraj gotovo bode prišlo do vojske. Danes pa vam moramo povedati, da se je zgodilo, česar smo se bali, ravno takrat, ko smo to pisali. Grozni boji so bili v zadnjih 14 dneh. Gotovo bode mikalo naše bralce o tem kaj več zvedeti.

Res žalostno! Pred malo časom sta zdihovala pod kruto turško pestjo še oba dva — Srb in Bulgar. Skupaj sta se bila zoper krvoločnega trinoga, ki jih je stiskal čez 400 let; ali komaj sta si nekoliko otrsela njegov težki jarem — pa že napade sosed sosedu. Slovanska kri teče, in prelija jo Slovan. To je naše staro prokletstvo. — Pa kdo je temu kriv? Nevošljivost. Srbi se bojé, da bi jim sosedna Bulgarija ne bila premočna — zato so jo hoteli ponižati. Še več pa je zakrivil srbski kralj Milan. Njemu se je jel tresti tron, ker ima veliko sovražnikov. Ta si je mislil: če srečno končam vojsko, pa se mi ne bode bati — ljudstvo me bode imelo zopet rado. Bil je pa prepričan, da bode on zmagal, ker je imel mogočno vojsko, dobro oboroženo — Bulgari pa skorej nobene prave. Ali človek obrača, Bog pa obrne. Tako je tudi kralj Milan obračal, da bi zmagal, pravični Bog pa je obrnil tako, da je grozno tepen. Kako se je to zgodilo, vam povemo ob kratkem:

15. dan novembra so Srbi napali Bulgare ter kmalu vzeli mesto Caribrod. Hiteli so od tod dalje proti Sofiji, glavnemu mestu Bulgarske. — Drug oddelek srbske vojske pak je prodiral ravno tje od mesta Trn v jugu. Zgrabili so mesto Slivnico, ki je že prav blizu Sofije 18. novembra od dveh strani v jako velicem številu. Ali Bulgari,

ktere je vodil knez sam, so se bñli kakor levi. Odpodili so Srbe, ter jih gnali 5 kilometrov daleč, veliko so jih pobili, še več pa vjeli. — 19. nov. je bil nov boj. Dasi je bilo Srbov skoraj še enkrat toliko, zmagali so vendar zopet Bulgari ter vjeli 300 Srbov. Srbi so se jeli povsod umikati. Bulgari so dobili poprej od Srbov zasedena kraja Breznik in Dragoman ter hiteli skozi mesto Caribrod proti srbskej meji. To je bilo 22. nov.

Dné 24. nov. je bil zopet krvav boj. Bulgari so zmagali ter vsled tega pridrli do srbske meje. Sedaj je jelo vpadati ljubemu Milanu srcé. On, ki je tako krivično napal Bulgare, — v svesti si, da jih premaga, je prosil primirja. Toda zastoj: knez Aleksander je odgovoril, o miru ni govorjenja, dokler bode le še eden Srb na Bulgarskih tleh. — In res je bil 26. nov. že ljut boj le 5 kilometrov od Pirotu, ki je srbsko mesto. Tudi tu so zmagali Bulgari po tri ure trajajočem hudem boju. Noč je bojevanje končala in Bulgari so zaseli levi kraj ob Pirotu. Drugi dan so bili Srbi vnovič tepeni. Bulgari so jih podili proti Nišu. Sedaj še le se je baje sklenilo primirje.

Tako, smemo reči, je vsegamogočni pokazal, kje je pravica. Slabo oboroženi, toda srčni Bulgari so slavno zmagali močno oborožene, bolj številne ali ošabne Srbe. Hvala Bogu, da je tako. Vsak pošten človek je v tej reči s srčnimi Bulgari.

O vstanovitvi zavoda za gluho-neme na Kranjskem.

Ni večje sreče za novorojeno dete, kakor ako pride na svet pravilno razvito in z vsemi čuti popolnoma obdarovano. Veselé se njegovega vstopa v dolino solzá in trpljenja stariši, sestrice in bratci. Vse drugače pak je, če mu je pustila narava ta ali uni ud nerazvit, pohabljen ali pa ako kakov čut ni popolen. Pravijo, da je očetu tesno pri srcu pri prvem pogledu novorojenčka, dokler se ne prepriča, je-li popolnoma zdravil udov. Še le, ko je spoznal, da je vse v redu, zamore se ga po očetovsko veseliti. Med obile množico onih, ki jih je narava po mačehovsko obdarila, so zelo usmiljenja vredni oni, katerim sluh ni popolnoma razvit, kajti ti ostanejo vsled

tega ne le gluhi ampak tudi nemi. Nikdar se ne morejo veseliti svojega življenja — naj si bodo z zemeljskimi darovi še tako bogato prevideni. Pomilovanja vredni revčki ostanejo, dokler jih Bog ne pokliče iz tega sveta. Koliko večji revčki ostanejo še le tisti, ki nimajo premoženja, čuti pač vsak zdravo misleči človek, vé vsak iz svojega življenja; kajti gotovo je imel že priložnost opazovati takega reveža in videti njegovo trpljenje!

Da bi se tem revččetom pomagalo, je treba posebnega zavoda, v katerem se ti zastonj sprejemajo in izučé.

Akoravno je bilo teh nesrečnežev v vseh dóbah veliko, vendar se svet dolgo časa nij zmenil zanje. Prvi, ki se je pečal z vprašanjem, kako bi se gluhonemim pomagalo, da bi si zamogli v življenji sami česa prislužiti in da ne bi bili drugim v nadlego, je bil neki Pedro de Ponce, menih na Španjskem v 16. stoletji. Vendar njegovo prizadevanje ni imelo posebnega pomena in haska. Bolj so se jeli za te reveže zanimati še le v 18. stoletji. Tu sta jela podučevati gluho-neme na posebno umno izmišljen način: Abbé de l' Epée v Parizu in Samuel Heinike v Lipsiji na Nemškem. Posamezni ljudje, kakor velika mesta in cele dežele so sedaj jeli snovati zavode za gluho-neme. Tukaj so ti dobivali bodisi zastonj ali pa za plačilo najprej hrano, stanovanje, postrežbo — pozneje pa se tudi učili krščanskega nauka, branja, pisanja, računanja, in tisti, ki so bili spretni in zmožni tudi kacega rokodelstva, ali pa kake umetnosti. Razume se, da so postali tako koristni udje človeške družbe, ter zamogli sebe pošteno preživiti. Dandanes nahajamo po vseh večih deželah take zavode, ki so v pravem pomenu besede — božji blagoslov za gluho-neme same, a tudi za njih sorodnike in druge, kateri bi morali sicer zanje skrbeti.

Da so se ustanovili zavodi za gluho-neme, je bilo treba velicnih stroškov. Toda vsak čas ima svoje dobrotnike. Kolikor niso mogli storiti posamezniki, to so pomagali izpeljati dobrodejni milodari tisočerih ljudi — in da je bilo delo popolnoma, so pristopile še dežele ter tako osnovale velike hiše za gluho-neme.

Tudi Kranjskej se ne manjka gluho-nemih; posebno veliko jih je iz kmečkega stanu. Ti ostanejo navadno brez vsakega poduka in pripomoči dobrih ljudi. Ali hvala Bogu, Kranjska pa tudi ni brez milosrčnih mož, ki so veliko zapustili, da se vstanovi zavod za gluho-neme na Kranjskem. Omeniti mi je posebno treh tacih dobrotnikov. Prvi in največi je ranjki ribniški dekan Holzappel, ki je zapustil za ta namen leta 1868 vse svoje premoženje. Bilo je takrat čez 80.000 goldinarjev. Razun njega sta še dva druga moža volila v ta namen, in sicer eden nekoliko

tisoč goldinarjev. Od tedaj, ko so se vse tri ustanove za gluho-neme naložile, da nesó obresti, je preteklo ali pa bode v kratkem preteklo nekako dvajset let. Glavnica se je gotovo podvojila in bode sedaj znašala skupaj od vseh treh ustanov okoli 200.000 glđ.

Lep denar je to, — toda vendar še zeló premajhen, da bi se ustanovil tak zavod.

Ali na Kranjskem imamo društvo, ki je že nekolikokrat poseglo globoko v svoje kase, ko je bilo treba podpirati blagodejne namére — to je kranjska hranilnica v Ljubljani. Pri družih prilikah je mnogo, mnogo izdala; zato bi se smelo upati, da bi tudi v ta dobrodelen namen rada vrgla eden stotisočak.

Tudi vis. kranjski deželni zbor ne bi mogel odreči enake svote.

Tako bi se pridobila glavnica za zidanje zavoda za gluho-neme, pridobljena bi bila pa tudi glavnica, s katere obresti bi se plačevali učitelji in drugi, pa še zastonj bi se sprejemali nekateri veči reveži. Toda ni dvomiti, da bi se dal ta denar še pomnožiti s pobiranjem prostovoljnih darov, in s poznejšimi oporokami človekoljubnih ljudi. To bi nam pripomagalo, da bi mogli brezplačno sprejeti več gluho-nemih ubožcev. Tu se ponuja najlepša prilika, da pokažejo svojo ljubezen v prid kranjskih gluho-nemih blagi ljudje, ktere je Bog poslal med nas, da lajšajo in manjšajo revo in nadloge svojih trpečih bratov. Vzlasti naj bi izpeljala po moči to naša preč. duhovščina, vsaj je k temu položil prvi kamen eden najboljih izmed nje, ko je podaril toliko premoženja.

Ako se bodo zbrali v ta namen pravi domoljubi, ako bode sl. kranjska hranilnica hotela pokazati svojo milosrčnost do teh revčkov, tedaj se nam je nadjati najlepšega vspeha!

Kako se spremeni premokra zemlja v rodovitno?

(Dalje in konec.)

Ako se pa voda ni dovolj odpeljala, naj se zasaja na takem zemljišču le vrbovo in jelševno drevje. Iz njega se delajo jerbasi, vezniki i. t. d. za rigolanje vinogradov; tudi daje še precej dobra drva za kurjavo. — Če se pa na močvirju ne reže šota, mora se najpopred iz njega odpeljati preobilna voda in potem zemlja prekopati. Ko se je v suhem letnem času posušila, se mora sežgati, da pogori s koreninami močvirnih rastlin v pepel. Vendar pa tega ne smemo storiti predaleč in pregloboko; zatorej se mora zažgati zemlja prav na rahlem, gobastem in z rastlinskimi tvarinami napolnjenem močvirju, ko je še nekoliko vlažna. Ko je vse dobro pogorelo se pepel podorje ali

zakoplje in z zgornjo plastjo zemlje pomeša, z ajdo, krompirjem, repo, ržjo ali slednjič še z ovsem poseje. Vse to v tako napravljenem zemljišču dobro stori; vendar pa ne bode napačno, če ga včasih podpiramo tudi z dobrim gnojem ali pa požiganje ponavljamo, sicer opeša tako — da ga moramo spremeniti v pašnike.

Rastline pod vplivom vode in solnca rastoč dobivajo nekaj svojih prvin iz zraka, nekaj pa iz zemlje. Koliko je vredno kakovo zemljišče, največ določi to, kako se da obdelati.

Kako veliki so vendar razločki med rodovitnostjo razne zemlje: polje, kjer raste banana, redi 25krat več ljudi kakor pšenično polje. Na vznožju mekihanskih gorá zamore pridelati hišni oče v dveh dneh za celi teden svoji družini ves potrebni živež! Ali ta zemeljski raj „kjer se tako rekoč že gotov živež kot sad utrga“ ravno tako oslabi človeško moč z ene strani, kakor jo odrvené z druge premrzle pustinje. Človeški vpliv na naravo ni nič manj važen kot vpliv narave na človeka: on zamore rekam in potokom drugi tok odkazati, goré in bregove prekopati in predreti in z prekopi dežele in svetove zvezati, nove ceste in pota narediti, gozde posekati, ali pa gole gore vnovič pogozditi, močvirje izsušiti in v rodoviten svet spreobrniti i. t. d. v obče na naravo in ozračje nenavadno vplivati. Zato je s srečo in blagostanjem celega naroda in z obstankom države najtesnejše zvezan posestniški stan. Kako lahko se izselijo delavci, kako hitro zgine kapital iz dežele — samo zemljišče je nepremično, ne zamore se umakniti ne štibri, ne vojski, ne v tujino pobegniti! „Kjer je vaš zaklad, tam je vaše srce“ tedaj je za državo najboljšo, če se vsi deli: zemlja (narava), delo in kapital zadrže v zlogi, vendar je pa gotovo najvažnejša reč nepremična zemlja, na kateri si more pridobiti vsak gospodar, zlasti pa kmet pomoči, časti in slave ter svetu pokazati, da je njegov stan zares imeniten, važen in častitljiv.

Anton Kupljen.

Nauki v vinarski šoli na Slapu.

Spisuje Janez Sajé, nadučitelj v Šent Jerneji.

(Dalje.)

Kako napravimo potaknence ali ključe? Na jesen ali zgodaj spomladi vzamemo enoletno mladiko, ki je k dvoletnemu lesu priraščena, ali pa tudi na triletnem. Dvoletni les nima gladkega lubada, ampak razpokan je in se lupi. Pri obrezovanji trt, pusté se mladike, ki so namenjene za sad. Z vejnim prstanom pusti se mladika. Dolgost ključev je 24 palcev ali 66 centm. (ključ, Blindrebe, Schnittrebe).

Ključu puščati stari les je nepotrebno. Take ključe sadimo naravnost v vinograd, ali pa pustimo, da se prej vkoreničijo, in potem jih damo v vinograd.

Prostor, kamor denemo potaknence za dve leti, da se vkoreničijo, imenujemo „trtnico“ (Rebschule). Mislimo si pravilno napravljen ključ v trtnico vsajen, kateri se prime. Dobi novih delov, ki so se po umetnosti napravili — spremenili se v korenino deblo (Wurzelstamm).

Na korenininem deblu ločimo sledeče korenine: iz vejnega prstana zraste srčna korenika (Fusswurzel); na prvotnem ključu naredi trta močne korenike, katere vodoravno rasto, te so stranske korenike. Tikoma pod zemljo imamo rosne korenine, pri potaknencih imamo več srčnih korenin.

Poglavitna reč pri trtah, ki jih s pomočjo potaknencev pomnoževati. Znano mi je le, da je v Krškem vis. č. gosp. Knavs vikarij. duhoven, otrokom naročil za ključe, in dal jih je v trtnico, ter potem prodajal po 35 gold. 1000 trt. Tudi jaz sem jih bil od tega gospoda do 200 ključev kupil, in v svoj vinograd posadil, kjer že par let rodijo. — V Št. Rupertu ni nikjer najti, nobena novega vinograda, samo v Kostanjevici je eden. Pač bi bile potrebne posebne šole, kakor jih imajo na Nemškem.

Dolenjci doslej mislijo, da drugače ni mogoče vinogradov ohraniti, kakor z grubanjem. — Ako hočemo, da bo trta dolgo časa dobra in rodovitna, moramo gledati na srčno koreniko, ker ta gre do 6 sežnjev v zemljo. Z grubanjem pa ne dobimo nič srčnih korenin.

Zato pač smemo reči: neizogibno potrebno je, da Dolenjec pomnožuje trto s potaknjenci. Trta, bolj ko je stara, manj ko je gnojena, manj ko raste, tem finejša, plemenitejša je. Dolenjce je treba učiti, da znajo ključe napraviti in zasaditi tako, da dobijo kronine korenike. Za dobitve vkorenjenih trt, vsadimo ali „bilfamo“ v trtnice. Peščeni svet je najbolje, ker trta v njem dela lažje korenike, ima pravo gorkoto, vlažnost in dotiko z zrakom. Kedar so pa vkoreninene, jih hitro presadimo, ker pesek nima dovolj hrane.

Dalje prihodnjič.

Kaj je novega po avstrijskem cesarstvu?

Po vseh deželah so se pričeli deželni zbori 25. novembra. Le tržaški je odložen na poznejši čas, ker tam še niso volitve končane. Tržaški mestni zbor je hotel namreč 328 tržačanom vzeti volilno pravico, ker ne trobijo v njih zoperavstrijski rog. Pritožili so se in res pravico dobili. To je volitev in zborovanje zakasnelo.

Kranjski deželni zbor se je pričel po slovesnej sveti maši. Prišli so vsi gg. poslanci, med njimi tudi naš mil. g. knezoškof, ki so storili obljubo. Volili so posamezne odseke ter obravnavali

nektre nevažne reči. Več o njem bomo pač poročali prihodnjič.

V **Češkem** deželnem zboru pravijo, bodo liberalni Nemci zahtevali, da se nemški del dežele loči od češkega. Kako so smešni!

Obrtnijske zbornice po Avstriji zahtevajo, da naj bi po kaznilnicah zaprti več ne smeli opravljati del, ktere sicer obrtniki izvršujejo, n. pr. delati obleke, obutala i. dr. Prav jim moramo dati. Obrtnik, krojač, črevljar pohajkova brez dela, akoravno davek plačuje: — kaznenec pa ima dela dovolj, ki družih davek je — po prestanej kazni pa še nekaj plačila odnese! Država naj jim dá taka dela, da ne bode škodovala poštenim ljudem.

Madžari Hrovate jako zatirajo. Kdor se pogne za pravico svojega naroda — kmalo je v ječi. Tako ne bode moglo dolgo ostati.

Zarad vojske med **Srbi in Bulgari** blizo meje našega cesarstva mora biti tudi Avstrija pripravljena na vse. Pravijo, da je ob srbskih mejah odločenih 40.000 mož, da bodo Srbijo zaseli, ako bode treba.

Kaj je novega po širokem svetu?

O boju med **Srbi in Bulgari** govorimo spredaj. — **Bulgarski** dijaki so tako navdušeni za svojo domovino, da so zapustili visoke šole po različnih evropskih mestih ter hiteli v boj zoper srbskega sovražnika. — **Knez bulgarski** Aleksander se je odpovedal Vzhodnej Rumelii, ki se je bila združila s severno Bulgarijo. Zarad vojske s Srbi pač ni mogel drugače. Da bi pa Bulgari vedno ostali razdeljeni — tega ne verjame noben pameten človek.

Skorej gotovo je, da se bodo Turki in Grki kmalu udarili. Turki imajo jako veliko vojsko ob grškej meji; Grki pa tudi neprenehoma pošiljajo vojake v Tesalijo, severno svojo deželo, ki meji na Turčijo. Narod grški hoče vojsko — ali bati se je, da se bode zgodila Grkom taka, kakor se je Srbom: s krvavimi glavami utegnejo teči domu.

Španjski kralj Alfonz II. je 25. novem. umrl star še le 28 let. Bil je moder, blag mož, ki je 10 let varoval Španijo upora in prekucije v hudem času, ko je vbogo deželo rušil potres in razdevala grozna kolera. Bati se je, da bodo nastali po smrti grozni upori, kajti Španjska ima mnogo različno mislečih strank. Kralj je zapustil le hčerko 5 let staro — sina pa nobenega. Oženjen je bil kralj Alfonz z avstrijsko nadvojvodinjo Kristino, ki bode sedaj vladala mesto mladoletne hčerke.

Na **Francoskem** zboruje novo voljena zbornica. Liberalci imajo še večino, vendar jih je veliko manj, kakor jih je imela poprejšna zbornica.

Na **Angležkem** imajo pa ravno sedaj nove volitve, kaže se, da bode zmagala vlada s svojimi možmi.

Italiji se zdeha po novih deželah, ako bode nastal boj s Turki, bi Lahh tudi radi dobili kakov košček — samo ne vejo, kako bi začeli.

Gospodarske stvari.

Poduk našemu kmetu.

** Bodi prijazen in uljuden! — Letos meseca avgusta sem bil na Notranjskem v rovtarskih hribih. Tu sem dobil moža, ki me je jako ljubeznjivo pozdravil. Ko sva govorila o tem in unem, mu pravim tudi, da se mi čudno zdi, da se vede proti vsacemu človeku tako prijazno. — Gospod, je djal, moj oče so me učili: Fante, vselej bodi prijazen, pozdravi vsacega, to nič ne škoduje, pa lahko pomaga. Jaz jim tega nisem prav verjel. — Pa prišel je v naše hribe sveten gospod, ko sem bil star kacih deset let. Srečam ga, ter se mu spoštljivo odkrijem. Gospod me pokliče k sebi rekoč: Deček, kdo te je navadil, da znaš tako pozdravljati? Oče, sem djal, — gospod pa odgovori: Bodi vedno tak, in nikoli ti ne bode žal. Seže v žep ter mi stisne tolar v roko. Jaz sem tekel domu k očetu, ter djal kazaje jim bliščeči tolar: Oče, sedaj še-le verjamem, da prijaznost res ne škoduje, pa lahko pomaga — glejte, kako velik tolar imam! — Od tistega časa pozdravim vsacega človeka!

Živinoreja.

„Brez živine je kmetijstvo piškav oreh“. — Živina je kmetovalcu ne le koristna, ampak neizogibno potrebna; živina more biti brez kmetije, kmetija brez živine pa nikdar ne. — Od domačih živali redijo pri nas: Govedo, konje, ovce, koze, svinje in mnogovrstno perutnino.

Govedjereja, ovčoreja, svinoreja in perotinstvo je nekoliko bolj razvito, kakor konjereja (razen Št. Jerneja), vendar se ne more nikakor pohvaliti. Zadržki so: 1.) Preveliko razkosavanje zemljišč; 2.) tukajšnja živina je slabega plemena; 3.) majhni posestniki si ne morejo dragih plemen kupovati; 4.) lepih bikov in mrjascev tukaj ni; 5.) premalo košnje. — Lepa živina je veliko veselje pri hiši je ponos in čast kmetu, in po pravici ni le priča njegove umetnosti, delavnosti, skrbnosti in dobrega pametnega gospodarstva, ampak tudi njegovega premoženja in bogastva. Najbolj se mora gledati pri živini na snažnost, da ima snažno jed, pijačo, stajo in kožo. Snažnost je pol krme. — Pa ravno v tem moramo očitati našim kmetom veliko napočnost, in želeti, da bi sploh bolje spoznavali, koliko koristi snažnost pri živini. Navadno je, da premožnejši kmetovalci vole in krave manjšim posestnikom v rejo kupujejo: vole na polovico dobička, krave pa na pol teleta, ker manjši posest-

niki nimajo s čim preskrbeti potrebne živine. — Večidel se dajejo voli v rejo z določeno ceno, za katero jih sme redilec prodati. Kar se dobi čež to ceno, se razdeli med redilca, posestnika ali lastnika. Napake te navade so: Čas se ne določuje, do ktereга naj reja trpi. Zato se mnogokrat pravdajo, češ, da je lastnik prežgôdaj vzel svojo živino nazaj, ali jo prodal, ali zopet, da jo hoče redilec predolgo obdržati. Tudi se malokdaj določi za stran zgube, če se mora namreč živina prodati pod odločeno ceno. Navadno je, da trpita vsak polovico zgube, če ni redivec kriv. Pogodbe reje pa lastniku živine zmirom večji in gotovejši dobiček dajejo, kakor pa redivcu. Toraj bi se morala ta navada sploh odpraviti, in skrbeti za boljše klajo, da bi mogel tudi revniši preživeti lastno kravo celo leto, ne pa le do zime. Te razmere so znamenje velike revščine pri ljudstvu; zato tudi le večji posestniki redijo vole, manjši pa imajo le junce, ali si pomagajo celo s kravami. Volov, kateri bi to ime zaslužili, je ponekod prav malo. — Ko bi naši kmetje vsaj za krave bolj skrbeli, da bi jih od mladega krmili, snažili in privadili, bi več mleka dobili, več masla pripravili — in več denarja skupili; — vsaj vemo, da se živinski pridelki, posebno mleko, prav lahko in drago prodajajo. Dobra krava je zaklad v hiši. Kravo pa odstavi tele, ko ima še največ mleka. Navadno po trikrat na dan pomolzejo, 4 mesece pozneje pa le po dvakrat, zjutraj in zvečer. Zjutranja mólža dá več in boljšega mleka, posebno ondi, kjer se krave čez dan na paši izstradajo. Gospodinje, ktere mleko ne prodajajo, delajo maslo za domačo rabo in za prodaj. V hribih pa delajo tudi sir iz pregretega mleka v majhnih hlebcih.

(Dalje prihodnjic.)

Piše nam se:

Iz Novomeške okolice. — Mi kmetje imamo mnogo posla v Novem mestu. Posebno smo tudi velikokrat primorani iskati v mestu zvedenega rokodelca, ker jih imamo po kmetih le malo. Taka je, če se komu ura pokazi: v Novem mestu jo mora zanesti. Tu pa najde samo enega urarja. Zato mora čakati in čakati, preden dobi zopet v roke tako potrebno reč. Pa kaj, včasih se ne posreči, da bi bila dobro popravljena — in nazaj jo moraš nesti — pa zopet čakati. A najhujše pri tem je, da moraš ubogi kmet plačati od popravila skorej toliko, kakor je ura vredna! Težko, težko nam gre za denar — sedaj pa še ta grozen davék. Naj nam povedó, Dolenjske Novice, bi li ne bilo res dobro za nas, ako bi prišel še eden urar?

Pa še nekaj imam na srcu. Večkrat se razpiše kakovo delo, n. pr. tu ali tam se bode kaj

zidalo, ta in ta dan delo oddalo po dražbi! kako radi bi zvedeli to tudi mi, ki beremo samo Dol. Novice pa nič drugih časopisov. Bi nam li ne mogli pomagati tudi v tej reči?

Na to odgovorimo: Kar se tiče urarja, ni v mestu samo eden; mi poznamo dva: g. Goleša in pa kapiteljskega cerkovnika ali mežnarja, ki tudi dobro popravlja pokazene ure. Če ste doslej dajali uro v popravo le enemu, idite sedaj k drugemu, in kjer vam bode bolj po volji, tam pa ostanite. Bi li še drug urar tu dobro shajal, ne vemo. Mogoče. Pristavimo pa le še to, da so urarji sploh dragi rokodelci. Vsaj vam je pač znano, kako je bilo s kmetom, ki je moral od popravljene žepne ure „veliko plačati“ Oče, je djal urar, bila je notri cela drobtina kruha! O tako; odgovori mu kmet, sedaj sem plačal goldinar, kaj bi bilo, ako bi bil v njej cel hleb.

Na drugo pa rečemo, da bôdimo taka oznanila jako radi sprejeli brez plačila, samo pošljejo naj se vredništvu. Vsaj nam je namen podučevati in pomagati dolenjskemu kmetu.

Iz Šentvida pri Zatičini dné 26. nov. — Predrage „Dolenjske Novice“! Od nas niste dobili še nobenega dopisa ne drugih poročil. Tudi danes nimam nič kaj veselega poročati, toraj vam naznanjam, da je na večer dné 21. nov. povozil se Ant. Linc, šentviški voznik in trgovec z domačimi pridelki, na potu iz Ljubljane med Šmarjem in Grosupljim, ter bil takoj na mestu mrtev. Imel je težak voz, konji mu zavozijo v stran, voz se je vdrl in voznik ga je menda mislil obvarovati, da bi se ne zvrnil. Šel je voz opirati in akoravno močan, vendar ga ni mogel vdržati, in tako se je menda voz prekucnil poleg ceste in voznika na tla pritisnil za glavo, in tako je našel smrt. Dne 23. so ga prepeljali v Šentvid in drugi dan so ga pokopali. Bil je ranjki pošten, priden in varčen mož, še le 29 let star. Zapustil je mlado vdovo z petimi otroci. Najmlajši 3 mesece star, najstarejši pa 7 let. — Bog bodi milostljiv njegovej duši!

Napčno je „Slov.“ dopis poročal, ker pravi, da je bilo tamno, — bilo je pa še prav svetlo, akoravno je luna za oblakom svetila. Tudi se ne more misliti, da bi bil on spal na vozu, ker so se še precej na dolgo poznale njegove stopinje in zraven še globoko vderte, ko je voz opiral, in ko ga ni zmogel, se je na njega zvrnil. Toraj to v pojasnilo „Slovenčevim“ bralcem.

Kostanjevica 21. nov. — Od več strani sem že čul izraziti željo, da bi Dol. Novice prinašale tudi sporočila, kakšno ceno imajo razni sîrovi kmetiški pridelki, ne samo žito. Kmetom se zdi, da ni mogoče, da bi bili nekteri pridelki tako brez vse cene, kakor so v naših krajih, zato želijo zvedeti, kako se to ali ono prodaje

drugod. Slive, posušene brez dima, se tukaj plačujejo po 3 gold. stari cent. To res ni nikakoršna cena za tako izvrstni sad, kakor so bile slive letos. Kmet se trudi in trudi v nadi, da bo z izkupljenim denarjem saj najsilnejše stroške poravnal, nazadnje pa se mu še delo ne plača. Jaz mislim, da bi se mošnički naših domačih prekupcev še ne posušili, če bi tudi kmetiške sirove pridelke po malo bolj poštenu ceni plačevali. K slabi ceni pride pa še po navadi goljufna vaga; nazadnje se pa še kaj pri izplačevanju odtrga; tako da kmet za svoje pošteno in dobro blago skoraj nič ne dobi. To silno opovira posebno napredek v sadjoreji.

Napaka je tudi, da se ne gleda na to, da bi se odpravila stara, dostikrat silno sleparska vedra. Zakaj bi kmet ne prodajal vino na hektolitre? zakaj bi ravno zanj moralo veljati še vedro? Županstva bi gotovo prav storila, ko bi za vsako večjo vas preskrbela saj pol hektolitra cementiranega, ter bi stare vedra pobrala. Enako bi se moglo tudi na to paziti, da bi vinski trgovci imeli cementirane sode. Kmet se navadno ne zna škode varovati proti premetenemu trgovcu, zato je treba, da ga varujejo zato poklicana oblastva. S setvijo ozimine imajo tukaj pravi križ. Dokler je bilo lepo vreme, so bili jesenski sadeži na poti; komaj je bilo moč te spraviti, je pričelo deževati, da se ni moglo orati. Še pretečeni teden so nekteri pšenico sejali, da si se navadno misli, da je po Martinovi nedelji za to setev že prekasno. Bomo videli, kaj bo iz tako pozne setve. Ako bo zima zopet brez snega, bo težko kaj prida. Ob Krki je pa rana setev trpela po povodni; tako da za prihodne zopet ne kaže kaj dobrega.

Iz Mirnepeči. — Pri nas kakor tudi v farah Stopiče in Doberniče razsaja med otroci huda bolezen „ošpice“ (Riesel-Ausschlag). Jako veliko jih je vže zapustilo v našej fari dolino solzá zarad te neusmiljene morivke. Zapovedano je od više oblasti, da je v teh treh farah prenehalo šolsko podučevanje, ker je bolezen nalezljiva. — Svetovali bi pri tej priliki našim Dolenjcem zlasti to-le: Skrbite po hišah za snažnost. Ta čednost ni draga ali ljuba je Bogu in ljudem — pa zdravju koristna. Drugič pazite posebno, da se vam otroci ne prehladé.

Domače vesti.

(Dolenjsko pevsko društvo) priredi 6. dec. 1885. l. „Pevski večer“ v slavni vzpomin Franceta Preširna, ter najljudnejše vabi vse svoje člane in one Nár. čitalnice novomeške k svečanosti, katera se bode vršila v prostorih Národnega doma v Rudolfovem. Začetek točno ob 8. uri zvečer. Vzpored: 1. „Svečanostni

govor“. Gosp. prof. L. Koprivšek. 2. „Strunam“ Pesen Fr. Preširna. Osmospjev, zložil K. Mašek. 3. „Nazaj v planinski raj“. Pesen S. Gregorčiča. Mešani zbor, zložil A. Nedved. 4. „Planinar“ Moški zbor, zložil K. Mašek. 5. „Neiztrohnelo srce“ Balada F. Preširna. Deklamuje gospodična Pavlina Martinakova. 6. „Sanja“. Čveterospev, zložil K. Mašek. 7. „Slovo od domovine“. Pesen J. Lebana. Mešani zbor, zložil A. Leban. 8. „Domočutstvo“ Pesen Nožarjeva. Moški zbor, zložil D. Jenko.

(Dolenjsko pevsko društvo) napravilo je zvečer 29. novembra svojemu ustanovitelju in neutrudnemu predsedniku gospodu dr. Andreju Ferjančiču bakljado s petjem.

(Gospod dr. Martin Kocbek) c. kr. notar je v Kostanjevici svojo pisarno odprl.

(V Toplicah) pri Novem mestu prične se 1. decembra nova doba zimske kopeli za bolnike, ki imajo putiko, ali jih sploh trga po udih. Cene za sobo so na polovico znižane.

(Zvezdni otrinjki), ki so se videli v petek 27. nov. zvečer, bili so res krasni in neštevilni. Ljudje pa, vznemirjeni, so urno jeli prerokovati eni vojsko, drugi bolezen, in še drugi začetek pogina sveta. Da Vas, dragi bralci, pomirimo, povemo Vam, da so to učeni možje zvezdogledi že nekaj tednov poprej napovedali. — Iz to vednostjo, kako se imenovani otrinjki naredé, se zvezdogledi že 30 let pečajo. Zvezdni otrinjki prikazujejo se v gotovih časih, največ jih je videti vsako leto od 10. do 13. avg. in od 13. do 15. nov., za letos pa so bili v posebno obilni meri napovedani na 27. novembra.

(Umrli) je 16. nov. po dolgem bolehanji fajmošter iz Bele cerkve, gosp. Mihael Šos. Podal se je v pokoj na Studenec na Dolenjsko, ker je poprej 12 let služboval, a tam kmalu v Bogu zaspal. Bog mu daj večni mir.

(Umrli) je gosp. Alojzij Koblar, po domače Šegač, za mrtvoudom v železničnem vozu v nedeljo 15. novembra v jutro ob 4. uri, star 64 let. Prepeljali so ga iz Ljubljane v Litijo 16. nov. ob 2. uri, in pokopali torek ob 9. uri dopoldne. Pokojni bil je blagi mož, rodoljub in velik dobrotnik celi okolici in težko ga bodo pogrešali. Županoval je 24 let vestno in modro, in namerali so mu slovesnost za njegovo 25 letnico napraviti. Bog mu daj večni mir!

(Občinske volitve). V Žužemberku so bili izvoljeni pri občinskih volitvah: za župana g. Jakob Dereani, prejšni župan g. Karol Zavodnik je prvi svetovalec.

(Premembe pri duhovnikih). Č. g. župnik Ivan Vesel pri sv. Duhu pri Krškem pride za dekana v Trnovo pri Ilirski Bistrici. V Trebnje pride za dekana č. g. Frelj, župnik v Velikih Lašičah.

(Porotne sodbe) pričnejo se zopet 14. decembra in bodo trajale osem ali devet dni. Za glavne porotnike so izžrebani naslednji gospodje: Franc Šleipah, usnjariš iz Zuženperka. Alojz Dermelj, posestnik iz Boštajna; Franc Perko, posestnik iz Ambrusa; Marko Pezdirc, posestnik iz Metlike; Anton Kupljen, c. k. notar iz Črnomlja; Anton Terček, posestnik iz Metlike; Anton Zaplatar, posestnik iz Volčje njive; Franc Stupar, posestnik iz Vinkovega vrha; Franc Gustin, posestnik in trgovec iz Metlike; Franc Moravc, posestnik iz Velike loke; Andrej Lukan, posestnik iz Brezja; Avguštin Marn, posestnik iz Dul; Anton Uhan, posestnik iz Rodenj; Anton Prosenik, posestnik in trgovec iz Metlike; Anton Rupert, posestnik iz Krškega; Jakob Skala, posestnik iz Mladice; Ive Režek, posestnik iz Krašniga vrha; Martin Matko, posestnik iz Mačkovca; Franc Vardjan, gostilničar iz Črnomlja; Anton Miklič, posestnik in župan iz Statenberga; Matija Vertin, posestnik in župan iz Dobljč; Moric Scheyer, gozdarski nadzornik iz Radeč; Peter Balkovec, posestnik iz Preloke; Janez Smuk, posestnik iz Ribnika; Jernej Gnidove, posestnik iz Ajdovice; Janez Jutraš, posestnik iz Pristave; Janez Lazar, posestnik iz Artmane vasi; Janez Koren, posestnik iz Metlike; Anton Kraucer, posestnik iz Griča; Karol Müller, trgovec iz Črnomlja; Ignacij Premer, posestnik iz Primosteka; Valentin Pogorelec, gostilničar iz Soderšče; Janez Rus, mlinar iz Lazov; Matija Žugel, posestnik iz Otoka; Matija Mausser, posestnik iz Toplrebri; Janez Šetina, posestnik iz Mokronoga. Za namestnike naslednji gospodje: Leodold Koprivšek, c. k. gim. prof. v Novomestu; Franc Goleš, urar iz Novomesta; Janez Penca, posestnik iz Črmošnic; dr. Albin Poznik, c. k. notar iz Novomesta; Franc Gorše, posestnik iz Krške vasi; Janez Pavček, posestnik iz Cegelnice; Gustav Stanger, c. k. gim. prof. iz Novomesta; Janez Klemenčič, posestnik iz Hrušice; Janez Erbežnik, posestnik iz Podgore.

(Vino) se letos dobro prodaja okoli Novega mesta in drugod. Zlasti vidimo, da se ga mnogo spelje čez visoke Gorjance. Je pa tudi res dobra kapljica — naj porekó in zabavljajo nekteri kolikor hočejo. Mi Dolenjci bomo pa poskrbeli s pametnim obdelovanjem, da bode vedno boljše, ako le ljubi Bog da dobre letine!

(Starine). G. Pečnik v Krškem je odposlal v ljubljanski muzej veliko lepih starin nabranih na Drnovem pri Krškem, kjer je stalo pred 1400 leti nekako še veliko mesto Noviodunum. Poslal je piskre (urne), čaše (šale), leščerbe (lampice), igle, prstane, opeko in druge reči. To je kaj hvalevredno in za znanstvo ter za slavo naše dežele imenitna reč.

(Volkovi). V radeškem okraju sta se bila okoli 20. nov. priklatila dva volkova, pred katerima je bil šolar na drevo splezal. Okrajno glavarstvo v Krškem je bilo zaukazalo veliko gonjo na divje zveri.

(Nesreča.) Dolenjci, ki imate večkrat opravke s prekladanjem sodov, povemo vam naslednjo nesrečo, da se bodele vedeli bolj varovati. — Ljubljanski gostilničar g. P. Strel ima v Šiški vinski zalogo, kamor mu je pripeljal dne 23. nov. posestnik Vojda iz Šiške voz vina, kterega so potem v klet spravljali po stopnicah. Opiral in uravnaval je sod spredaj, dva postrežčeka sta ga pa zadej zadrževala. V klet dospel, reče Vojda: „Zdaj pa le spustita“. V tistem trenutku mu spodleti in na obraz pred sod pade. Sod zvali se čezenj, in mu je glavo v pravem pomenu besede zmečkal, da je nesrečnež na mestu mrtev obležal.

(Število umrlih in vrsta smrti na Kranjskem v letu 1884.) Število umrlih v letu 1884 znaša vkup 13.199, in sicer 6638 moških in 6561 ženskih. Umrljivost je bila po posamičnih okrajih v sledečem redu: Najmanj mrljivost bilo je v Kamniku 941, potem sledi Novomesto 1150, Radovljica 664, Črnomelj 813, Kranj 1427, Krško 1390, Logatec 1056, Litija 990, Ljubljanska okolica 1515, Kočevje 1230, Postojna 1241 in mesto Ljubljana 1062. — Iz tega je razvidno, da po primeri števila prebivalcev v Ljubljani največ ljudi umrje, v Kamniku pa najmanj. Po Kamniku je pa prvi Novomeški okraj, v kterem ljudje najmanj mrjé. Leta 1884 je na vsem Kranjskem bilo 346 otrok mrtvorjenih, od teh največ v Novomeškem okraju (48). Od gori navedenih 13.199 umrlih jih je umrlo posilne smrti 280, in sicer 215 moških in 65 ženskih. Od teh umrlo jih je 189 vsled poškodbe po naključji, 37 vsled samoumora in 54 vsled umora in poboja, in sicer največ v okraju Ljubljanska okolica. Med vsemi boleznimi je najznatnejše število umrlih na tuberkulozi (jetiki). Navadno pomrje pa za to boleznijo največ ljudi od 20. do 30 leta, v obče pa zahteva ta bolezen med ubogimi največ žrtev; mrtvoud ali (božjižlag) pa največ po bogatinih sega.

V letu 1884 bilo je na Kranjskem 367 slepcev, in sicer 193 moških in 174 ženskih, na 10.000 prebivalcev pride jih okoli osem. Slepih porojenih bilo je 54, in sicer 34 moških in 20 ženskih; vsled bolezni oslepelo je 282 oseb, 130 moških in 152 ženskih — in po poškodbi 29—27 moških in 2 ženski. — Velika večina oslepela je še le kasneje, kar je tudi v razmeri s starostjo slepcev, kajti vseh slepcev pod 20. letom je le 47, in 292 je starih nad

20 let. — V Ljubljani bilo je 28 slepcev, v političnem okraji Postojna 39, v Kočevji 30, v Krškem 31, v Kranji 38, v okraji Ljubljanska okolica 41, v Litiji 25, v Logatci 39, v Radovljici 14, v Novem mestu 23, v Kamniku 36 in Črnomlji 23. (Po „Slov.“)

(Za nadučitelja) v Krškem je imenovan g. Fran Gabršek, učitelj v Radečah.

(Nesreča). Iz Mokronoga se piše: Dne 7. nov. napravljala sta 50letni posestnik Janez Glušec iz Gabrijel in njegov 15letni sin Janez v lomu župana Janeza Okorna iz Tržič šuto za okrajno cesto, in sicer je delal prvi pod veliko, okolu dva metra nad njim visečo gručo. Kar se ta odtrga in na Janeza Glušeca starega tako nesrečno pade, da je na mestu mrtev ostal. Ponesrečenec zapusti vdovo in šest nepreskrbljenih otrok.

Darovi za prenovljenje frančiškanske cerkve v Rudolfovem:

(Dalje.)

Čast. gospodje:	gl. kr.	J. Joso	12.—
J. Podboj	1.—	M. Bartel	1.—
J. Gerčar	7.—	Blag. gospa E. Varaun	10.—
A. Illovsy	2.—	„ gospodični Ad. in	
M. Sajé	2.—	Gab. Jombart	15.—
J. Borštnar	5.—	Spoštovana B. Petan	2.—
A. Golobič	5.—	Dve neimenovani	2.—

(Dalje sledi.)

Sejmi na Dolenjskem.

V ponedeljek pred sv. Mikl. v Martinji vasi (Trebn. kant.); sv. Mikl. dan v Žužemberku; pond. po sv. Mikl. v Litiji; torek po sv. Mikl. v Metliki; prvi pond. v adventu v Boštanji (za živino in blago); prvi torek v Novem mestu; 9. dec. v Mokronogu.

Loterijske srečke.

Trst	20. novembra	42	66	59	19	48
Gradec	14. novembra	72	44	11	40	27
„	28. „	30	11	22	24	25

Šivalni stroji.

Najboljši Howe-, Singer in Cirkular šivalni stroji z 5 letnim poroštvom (garancijo) prodaja od 40 gl. naprej. Da so moji šivalni stroji posebno dobri, znajo tisti častiti kupci pričati, kateri jih že 10 do 18 let rabijo.

Šivalne masine. Šivalne masi ne.

J. OGOREUTZ,

v Novem mestu. [64—6]

Federn Matrazen

Tudi prodaja od 7 do 8 gl. lesene Federn Matraze od glv. c. k. priv. tovarne iz Dunaja, katere drage „Drat Matratzen“ popolnoma nadomestujejo.

Federn Matrazen Federn Matrazen

Odgovorni urednik, izdajatelj in založnik J. Krajec.

Kovačnico

daje Martin Vukšinič iz Božakovnega pri Metliki stalno v najem, proti prav ugodnim pogojem. — Kovač, kateri hoče to kovačnico v najem vzeti, mora biti v tem obrtu in tudi v „podkovstvu“ dobro izučen, da bode zamogel samostalno delati; kajti dela imel bode sila veliko in dober zaslužek.

Najemniki se znajo pismeno ali ustmeno oglasiti pri gori omenjenemu. [75]

P. n. slav. občinstvu naznanjam, da sem svojo „notarsko pisarno“ otvoril. V Kostanjevici 25. novembra 1885.

Martin Kocbek, c. kr. notar. [76]

Burova vazelina

(Rohwaseline) je

najboljše mazilo za usnje.

To stalno, nespremenljivo, tekoče mazilo je temne barve in se ne nahaja v njem nobena rastlinska ali živalska maščoba ter tudi ne postane nikdar žaltovo.

Sirova vazelina je najboljši pripomoček za obvarovanje usnja, ker najtrdeje usnje takoj mehko in volno stori ter se po vsemu usnji enako razleze in ga obvaruje, da ne strohni in se ne usuši.

Rabi pa se to mazilo za obuvala, da postanejo mehka in da jih voda ne premoči; posebno za lovske čevlje; za mazanje jermenov, komatov, usnja pri vozeu in kočijah.

Opomniti je treba, da se nahaja na starem usnji mnogo ostankov živalske ali rastlinske maščobe, treba je toraj usnje že od začetka dobro mazati; ko se pa te masti napije, zadostuje potem, da se le nekoliko namaže.

Neobhodno potrebno je to mazilo za vsakega, kateri ima konje, ker je najboljše za mazanje

konjskih kopit.

Vpeljano je to mazilo že za konjska kopita tudi v c. k. vojski po naročilu vis. c. k. ministerstva aystr. z uk. št. 2030. Da je to mazilo za konjska kopita v resnici izvrstno, to pričajo tudi mnoga pohvalna pisma prvih živinozdravnikov. Ta sirova vazelina namreč v konjsko in sploh v vsako živalsko kopito ali rog hitro vleze, ter ga obvaruje, da se ne cepi in se ga nobena bolezen ne prime.

Rabi pa se tudi za mazanje lešaja pri goveji živini, mašin in brizgalnic, ter tudi za mazanje železa, da ne zarujevi.

Sirovo vazelino

pa prodaja v Novem mestu samo podpisani ter velja v močnih, plehnatih škatljicah 10 kr. (80 gr. težka), 35 kr. (četrt Kg.), 50 kr. (pol Kg.) in 80 kr. (1 Kg.) Brez škatelj pa se dobiva po 65 kr. Kg.

Vsim tistim pa, kateri želé to mast prodajati, dajem jo veliko cenejše. [80—9]

FRANC RUS, trgovec

v Novem mestu v Bučarjevi hiši št. 84.

Novomesto. — Natisnil J. Krajec.